

In Duitsland gebeuren rare dingen

Posted on 28 augustus 2021 by René Cuperus

Bij de aflossing van bondskanselier Angela Merkel gebeuren er vreemde dingen in de Duitse politiek. Nieuw, onverwacht, niet eerder vertoond. Zo zijn er voor het eerst niet twee, maar drie kanselierskandidaten. Een zwarte (Laschet, CDU/CSU), een rode (Scholz, SPD) en een groene (Baerbock, Bündnis 90/Groenen). We gaan dan nu ook voor het eerst een *Triell* op de Duitse tv zien in plaats van een Duel-kanseliersdebat. *Triell?* Dat lelijke woord bestaat echt.

Nieuw is ook dat er volgens de huidige peilingen voor het eerst geen twee-partijen-coalitie mogelijk is in Duitsland. Na de oorlog werd Duitsland onafgebroken geregeerd door twee partijen, meestal een combinatie van CDU/CSU met of de liberale FDP, of de sociaal-democratische SPD. Heel soms afgewisseld door een SPD/FDP coalitie of SPD/Groenen. Maar nu lijken er dus alleen nog drie-partijen coalities mogelijk. Duitsland begint steeds meer op Nederland te lijken.

Peilingen zijn rollercoaster

Voor het eerst lijkt de strijd ook geheel open te liggen. Elke partij kan nog de grootste worden. Dat wil zeggen: een van de middenpartijen, want, zoals ik hier

eerder wel eens heb gesteld: *in Germany the center still holds*. De zogenaamde politieke flankpartijen, *Alternative für Deutschland* en *die Linke*, spelen een marginale rol in de peilingen, in de campagne, en hoogstwaarschijnlijk ook bij de coalitievorming.

Alle strijd mag zich dan in het politieke midden afspelen, dat betekent niet dat het saai is. De Duitse verkiezingscampagne is een foutencircus en een blunderparcours. De peilingen zijn meer dan ooit een rollercoaster.

Olaf Scholz maakt minste fouten

De ooit (door de media) gedoodverfde frisse wind in de Duitse politiek, Groenen-kanselierskandidaat Annalena Baerbock, raakte in een vrije val na tal van fouten en foutjes. De kandidaat van eeuwige regeringspartij CDU/CSU, Armin Laschet, heeft tot nog toe vrijwel alles verkeerd gedaan, en overtuigt vooral als degene die maar geen opvolger van Merkel zou moeten worden.

Van de weeromstuit drijft de derde kandidaat naar boven, degene die het parcours het meest foutenvrij aflegt. Dat is Olaf Scholz, de huidige minister van Financiën, de leider van de SPD. Die steekt bij zijn blunderende concurrenten opeens af als de man van ervaring, rust en stabiliteit, terwijl die lange tijd, ook in eigen partij, nooit als groot politiek leider is waargenomen.

Alsnog Markus Söder?

Maar in de zogeheten *K-Frage* ligt hij momenteel enorm voor op zijn tegenstanders, en die voorsprong in kanseliersgeschiktheid, begint zich nu ook te vertalen in steun voor zijn partij. Voor het eerst sinds vele jaren, peilt de SPD – een maand voor de verkiezingen van 26 september, *mind you* – boven CDU/CSU. Er kunnen nog gekke dingen gebeuren, maar de trend in de huidige peilingen lijkt te wijzen op een totaal onverwachte overwinning van de SPD. En dan volgt Olaf Scholz Angela Merkel op als de nieuwe Duitse bondskanselier.

Wat zal de Union van CDU en CSU dan spijt hebben dat men niet Markus Söder, het stemmenkanon uit Beieren, naar voren heeft geschoven in plaats van Armin Laschet. Tot op de dag vandaag gaan er nog stemmen op om die *move* te maken. Om in het zicht van de finish van kanselierskandidaat te wisselen, en de – gewogen,

maar veel te licht bevonden – Laschet, aan de kant te schuiven voor CSU-partijleider Söder.

Parlementsleden in de eigen CDU-fractie zouden dat in de politieke achterkamertjes geopperd hebben, en ook bij een debat van de CDU-vriendelijke krant *Bild* is dit serieus voorgesteld. Het zal veel te laat zijn, en nu eerder op politieke zelfmoord uitdraaien dan op een laatste noodredding.

Blunderende frisse wind

Achteraf had men dit scenario eigenlijk wel kunnen zien aankomen. Het was een enorme gok van de Groenen om een totaal onervaren kanselierskandidaat naar voren te schuiven. Annalena Baerbock is gepokt en gemazeld binnen de eigen Groenen-partij, maar had nul regeringservaring. Zero. Niet als minister in een *Bundesland*, noch als bestuurder in de nationale politiek.

Ze voelde haar ongeschiktheid om een van de belangrijkste politieke wereldleiders te worden op basis van zo'n staat van dienst zelf goed aan, want ze werd betrapt toen ze haar eigen cv begon op te pimpen met meer internationaal-politieke uitstraling.

Daarna hebben de kiezers haarfijn aangevoeld dat je het land niet moet toevertrouwen aan een blunderende frisse wind zonder enige regeringservaring.

Berekeningsfout

Iets soortgelijks geldt voor Armin Laschet. Die is er nooit in geslaagd om in zijn eigen partij gezag en overtuigingskracht op te bouwen. Permanent werd aan hem getwijfeld of hij wel over de *gravitas* voor het ambt van bondskanselier zou beschikken. Steeds opnieuw werd hij uitgedaagd en bestreden in eigen kring. Een noodlottig teken. Als je je eigen partij al niet kunt overtuigen, hoe dan in godsnaam het electoraat als geheel.

Er is een enorme berekeningsfout gemaakt bij CDU/CSU. Men dacht – terecht – dat de Duitse kiezers uiteindelijk voor stabiliteit, continuïteit en ervaring zouden gaan, en de Groenen-nieuwlichterij naast zich neer zouden leggen. Alleen dacht men dat het merk CDU/CSU sterk genoeg was als stabiliteitsanker om ook een hele matige kandidaat, Armin Laschet, naar het kanselierschap te dragen.

Een aangekondigde nederlaag

De Union heeft met Armin Laschet een ongelooflijk risico genomen. Allang was duidelijk dat hij niet als de ideale opvolger van Merkel werd gezien. Steeds is hij betwist en omstreden geweest in eigen partij en daarbuiten. Steeds opnieuw werd hij als 'zwakke kandidaat' uitgedaagd en aangevallen in eigen partij.

Eerst door Friedrich Merz en Norbert Röttgen. Daarna nog eens door Markus Söder. Steeds haalde hij lage scores in de opiniepeilingen. Armin Laschet was eigenlijk de ramp waarvan je wist dat die zou komen, de nederlaag die van tevoren was aangekondigd.

Duitser kiest voor stabiele kandidaat van instabiele partij

De *deep state*-mannen in CDU/CSU, zoals parlementsvoorzitter Wolfgang Schäuble, hebben gegokt en verloren. Zij dachten dat de merknaam CDU/CSU sterk genoeg zou zijn om Laschet te parachuteren. Dat de geweldige erfenis van het Tijdperk Merkel Laschet er wel doorheen zou trekken. Dat de *Wechselstimmung* in Duitsland bevredigd zou worden met de Groenen als junior-partner in een Zwart-Groene Coalitie onder leiding van Laschet.

Duitsers stemmen graag op stabiliteit, structuur en houvast. Dat lieten de regionale verkiezingen dit jaar ook weer zien. Vrijwel alle zittende premiers van de *Länder* werden gekozen. Ook nu kiest men weer voor Stabiliteit. Maar dit keer niet de stabiele partij (CDU/CSU), met wankele, blunderende kandidaat, maar de degelijk-saaie stabiele partijleider, Scholz, van een instabiele, wankele partij (SDP).

Het heeft er nu alle schijn van dat de Duitse kiezer als altijd voor *Keine Experimente* gaat, maar juist in Olaf Scholz, de vice-bondskanselier, de stabiliteit zoekt, en de onpopulaire SPD daarbij op de koop toeneemt. In plaats van in zee te gaan met het *Experiment Laschet.* Achteraf is het dus een fatale misrekening om niet voor Markus Söder te kiezen, weliswaar de leider van de kleine zusterpartij uit het ongeliefde Beieren, maar wel het type *Macher* waar de huidige Duitse politiek na Merkel om vraagt.

Welke coalitie wordt het?

Stel: Scholz wordt daadwerkelijk de opvolger van Merkel, welke coalities zijn dan electoraal en politiek waarschijnlijk? Er zijn in dat geval eigenlijk maar twee serieuze opties: de *Ampel Koalition*, de Stoplicht-coalitie van SPD, FDP en Groenen, zo genoemd naar de verkeerslichtkleuren rood, geel en groen. Of plan B: Rood-Rood-Groen, een combinatie van SPD, die Linke en Groenen.

Veel minder voor de hand liggen een voortzetting van de huidige uitgebluste Grote Coalitie van CDU/CSU en SPD of de zogeheten *Deutschland Koalition*, een coalitie van Zwart, Rood, Geel, zo genoemd naar de kleuren van de Duitse vlag.

Persoon even belangrijk als partij

Al is er in Duitsland geen echt 'Paars sentiment' – de behoefte die er in Nederland was om 'eeuwige machtspartij CDA' eens in de oppositie te zien -, dat betekent niet dat de SPD dat geen prettig vooruitzicht zal vinden. Het zal zichzelf als continuïteit van regeren willen presenteren – de troefkaart van Scholz in deze campagne – en opteren voor vernieuwende impulsen van de Groenen en de uit de dood herrezen Vrije Liberalen van de FDP.

Het zou wel een spectaculair debacle zijn: de aflossing van Angela Merkel die na 16 jaar eindigt in een onverwachte oppositierol voor haar partij. Het laat zien dat partijen, ook eeuwigdurende regeerpartijen zoals CDU/CSU niet meer op basisvertrouwen van de kiezers kunnen rekenen, maar dat de persoon aan wie je het land toevertrouwt, er minstens zozeer toe doet.

Duitsland even inhoudsloos als Nederland

En de inhoud dan? Daarover gaat het ook in de Duitse verkiezingscampagne maar in beperkte mate. Het lijkt Nederland wel met zijn totaal inhoudsloze formatie, die alleen maar gaat over wie met wie en waarom.

Ook in Duitse media wordt geklaagd over het *Klein-Klein* van de Duitse politiek. Dat het alleen maar gaat over personen, de fouten, de blunders. Niet helemaal onbelangrijk, omdat in campagnes zeker nieuwe politici getest worden, en gekeken wordt hoe zij op crisissituaties regeren. Verkiezingscampagnes zijn in die zin een

Groot Assessment van politici, met de kiezers als beoordelaars.

Maar voor de democratie is het een slechte zaak als verkiezingscampagnes geheel in het teken staan van risicobeheersing en mediakramp. Als dat niet het moment is waarop politieke idealen, plannen en beleidsvoorstellen op elkaar botsen, en substantiële verschillen zichtbaar worden. Ook qua inhoudsloze verkiezingscampagnes begint Duitsland helaas meer op Nederland te lijken.